

Bevezető

Az Álomfejtés 1900-as megjelenését követő időben a pszichoanalitikusok a freudi felfedezések nyomában dolgoztak pszichoterápiákban álmokkal. Az 1950-es években az álmok iránti érdeklődés fókusza áttevedött az idegtudományok területére. Az álom kutatásának igénye ekkor a társadalom felől érkezett, ugyanis a vietnami veteránok társadalmi újra-beilleszkedési zavarai a visszatérő rémálmok tünetei következtében szükségessé tették a beavatkozást.

A jelen korban a pszichoanalízisen belül és a pszichoanalízishez az elméleten keresztül közelítő tudományokban újra megnőtt az érdeklődés az álmok iránt. Ehhez hozzájárultak a modern kötődési- és a csecsemőkutatások eredményei, valamint a pszichoanalízisen belül születő interszubjektív irányzat a hozzá kapcsolódó áttétel–vizontáttétel újraértelmezésével. Az elméleti megközelítés oldaláról lényeges szerepet játszottak a modern szövegelemzési eljárások, valamint a művészetpszichológiai kutatások, és maga a művészet is. Az elbeszélte álmok személyes szövegek lettek, melyek a narratív elemzési technikák mellett – eredendő képességük folytán – a poétikai eljárások alkalmazását is megkívánták.

Az Imágó Budapest „Álomszövegek és -metaforák” című számának tanulmányai-ban megtalálhatók mind az elméleti szakember, mind a gyakorló pszichoanalitikus szempontjai. A tanulmányok közötti összefüggést megteremtő fő szál az álom-szövegek jelenkori „olvasásának” bemutatása és kapcsolata a művészeti alkotásokkal. Ez utóbbit ragadta meg a Műhely című folyóirat 2008-as dupla tematikus száma is, melyben az álomhoz kapcsolódó művészeti alkotások szerepeltek elméleti, elemző tanulmányok mellett. Magyarországon a Lélekelemzés és a Pszichoterápia rendszeresen közöl az álmot fókuszba állító esettanulmányokat és terápiás elméleti írásokat, 2010-től pedig az álom neuropszichoanalitikus megközelítésének eredményeiről is olvashatunk.

Jelen számban a teoretikus szempontból közelítő tanulmányok közül Don Kuiken az álom és az irodalmi alkotások közötti összefüggéseket vizsgálja, és Freud kétféle sűrítés-konceptiójából kiindulva a keverék képek mintájára vázol fel egy újfajta metafora-felfogást. Az álomszövegek elemzését tanulmányában az irodalomtudományból „átemelt” központi témák mentén kísérli meg.

Az álom elméleti és terápiás gyakorlatának összefüggéseiben született Jean-Michel Quinodoz tanulmánya, amelyben egy, a szerző saját analitikus gyakorlatában felfedezett álom-típus, a lapfordító álom, elemzését végzi el. A lapfordító álmok, bár a páciens számára ijesztő, primér fantáziákat hordoznak, egy konfliktus átdolgozásának végén, az integráció jeleként értelmezhetőek, és a terapeuta számára a páciens megnövekedett énejét jelzik.

Bókay Antal az álom metapszichológiai elméletét kutatja, a benső lelki tartalmak elérési, megismerési és működési módjának modelljeként. Tanulmányában a Freudtól indul és a mai filozófiai diskurzust (például Jacques Derrida, Jean-François Lyotard és Julia Kristeva írásait) meghatározó posztmodern szubjektum-elmélet egyik láncszemének tekinti az álmot, ami a lacani Imaginárius és Szimbolikus közötti átírás természetét is hordozza.

Erdélyi Ildikó egy pszichoanalitikus koncepció, a tudattalan testkép gyakorlati alkalmazásáról ad számot álom-szövegek elemzéseivel. A fogalom teoretikus hátterének bemutatását a tanulmányban a tudattalan testkép érzeteinek és szóképeinek álombeli megjelenései és értelmezésük teszik teljessé.

Bálint Katalin és Fecskó Edina írása a pszichoanalitikus filmelmélet történetében tekinti át a film és az álom kapcsolódási pontjait. Ez egyben az elmeműködés és egy művészi forma működésének közvetlen párhuzamba állítási lehetőségét és annak megvitátását kínálja.

A módszertani műhelyben rovatunkban Árkovics Amaryl a dream-terápia módszertanát ismerteti terápiák folyamán elmondott álmokkal illusztrálva. Az egyes álmok megjelenése egyben ennek a rövid dinamikus terápiás módszernek az egyes szakaszait is jelzi.

Szirtes Lili Holokauszt-túlélők több generációs leszármazottainak álmait elemzi Ferenczi Sándor, Dina Wardi, Erdélyi Ildikó és mások pszichoanalitikus elméleti fogalmainak segítségével.

Budapest, 2013. szeptember 22.

*Erdélyi Ildikó és Papp-Zipernovszky Orsolya
szerkesztők*